

საქართველოს მეცნიერებათა ეროვნული აკადემია
საქართველოს მეცნიერებათა ეროვნული აკადემიის
მთიანეთის პრობლემათა უმცლავლელი კომისია

საქართველოს მთიანეთის სოციალურ-ეკონომიკური განვითარების პრობლემები და მათი გადაჭრის გზები

თბილისი
2010 წ.

*მეცნ. დოქტ. დიმიტრი ბაბუნია,
ინჟინერი, სპორტის დამს. ოსტატი
ბივი ქართველიშვილი,
მეცნ. დოქტ., პროფ. ჯუმბერ ხანთაძე*

**საქართველოს მთიანეთის ტურისტული
რესურსების ეფექტურად ათვისების ზოგიერთი
ასპექტი:**

თანამედროვე ხედვა და პერსპექტივები

ტურიზმი მსოფლიო სამეურნეო საქმიანობის ერთ-ერთი ყველაზე დინამიკურად განვითარებადი დარგია. იგი მრავალი სახელმწიფოს შემოსავლის მნიშვნელოვან წყაროდ გადაიქცა. განსაკუთრებული პოპულარობით სარგებლობს სამთო ტურიზმი, რომლის მიმდევარი მილიონობით ადამიანი ზამთარ-ზაფხულ დადის მთაში. ამჟამად ევროპის მოსახლეობის დაახლოებით 50% მთაში დასვენებას ანიჭებს უპირატესობას. სამთო ტურიზმის ასეთმა განვითარებამ მოითხოვა გზების, საკომუნიკაციო საშუალებების, სასტუმროების, თავშესაფრების, საბაგირო გზების ინტენსიური მშენებლობა, ტურისტული საქურველის (კარავი, საძილე ტომარა, ზურგჩანთა, თხილამური, თოკი, კარაბინი და უამრავი სხვა) წარმოების ზრდა და, რასაკვირველია, მოზღვავებული ტურისტული ნაკადების მთაში უსაფრთხო გადაადგილების უზრუნველსაყოფად, სამთო-სამაშველო სამსახურის გაფართოება.

საქართველოს მაღალმთიან რეგიონებს, როგორც ჩვენი, ისე ცნობილი უცხოელი ექსპერტების შეფასებით, აქვს უნიკალური ტურისტული რესურსების უაღრესად დიდი მარაგი და მთელი წლის განმავლობაში მათი ეფექტურად გამოყენების შესაძლებლობა. ეს რესურსები წარმატებით შეიძლება გამოვიყენოთ ტურიზმის სამთო, გამაჯანსაღებელი, სპორტული და სათავგადასავლო სხვადასხვა სახეობების (სამთო საფეხმავლო ტურიზმი, მთამსვლელობა,

მეკლდეურობა, სამთო-სათხილამურო-ირაიტიინგი და ფრისტილი, სამთო ველოსახეობები, მწვერვალებზე რთული კლდოვანი მონაკვეთების, ყინულოვანი მარშრუტებისა და გაყინული ჩანჩქერების გავლა, რაფტინგი, პარაპლანერიზმი და სხვ.) განვითარებისათვის, რაზეც მსოფლიოში მოთხოვნა დღითიდღე იზრდება.

ტურისტული რესურსები: ლანშაფტები - კლდოვანი მასივები, ჩანჩქერები, მყინვარები, ტბები, ალპური მდელოები; კულტურული გარემო - ციხე-კოშკები, ეკლესია - სალოცავები, ისტორიული სოფლები და ა.შ. არსებობენ თავისთავად, ტურისტისაგან დამოუკიდებლად. ტურისტული რესურსები იძენენ ტურისტულ თვისებებს, ანუ გადაიქცევიან ტურისტულ პროდუქტად, მხოლოდ ტურისტების მიერ მათი მოხმარების შემთხვევაში. იმისათვის, რომ საქართველოში ტურიზმის სამთო სახეობები განვითარდეს აუცილებელია:

- არსებული ტურისტული რესურსების დეტალური აღწერა თანამედროვე სტანდარტების შესაბამისად და მათი რეკლამირება;
- საცხოვრებელი ინფრასტრუქტურის განვითარება;
- ტურისტული მომსახურების (გამყოლი, სატრანსპორტო საშუალებები, კაფე, რესტორანი, სასადილო და ა.შ.) ქსელის არსებობა;
- ტურისტის უსაფრთხოების უზრუნველყოფის თუნდაც მინიმალური გარანტიების არსებობა.

თანამედროვე საბაზრო ეკონომიკამ წარმოუდგენლად გაზარდა შემოთავაზებული პროდუქციის ასორტიმენტი ყველა სფეროში. ამაში ყოველდღიურად ვრწმუნდებით დახლზე გასაყიდად გამოტანილი სასოფლო-სამეურნეო თუ სამრეწველო პროდუქციის სიუხვითა და მრავალფეროვნებით. ტურისტული ბაზარიც ამ ზოგად ეკონომიკურ ტენდენციას ექვემდებარება - იგი გაჯერებულია ტურისტული პროდუქციით. ყველა ქვეყანა სთავაზობს ტურისტს თავისი მატერიალური და სულიერი კულტურის ფასეულობების გაცნობას, ესთეტიკური დატვირთვის შემცველი ბუნებრივი ძეგლების, პანორამების მონახულებას, დასვენებისა და გართობის მრავალნაირ ფორმებს, ტურისტების სამსახურშია მრავალფეროვანი სატრანსპორტო საშუალებები (გემი, ნავი, აქლემი, სპილო, ცხენი და სხვა), ძვირფასი სასტუმროები. და ა.შ.

ჩვენ, რასაკვირველია, საგზაო მაგისტრალებით, სატრანსპორტ და სასტუმრო მომსახურებით მაინცდამაინც ვერავის გავაკვირვებ მაგრამ სანახაობით და შემეცნებით სფეროში მაღალკონკურენციულ უნარიანები ვართ.

ზემოთ მოყვანილ ჩამონათვალში ჩვენ შემთხვევით არ მოვიხსენიებ პირველ რიგში ტურისტული რესურსების აღწერის აუცილებლო ძირითადი პროდუქტი, რომლითაც ჩვენ ტურისტულ ბაზარზე უნ გავიდეთ, ჩვენი ულამაზესი სამთო-ტურისტული რესურსებია თავი ეგზოტიკური ბუნებრივი ლანდშაფტებითა და მდიდარი კულტურული გარემოთი. სწორედ ამის სანახავად ჩამოდის ჩვენთან უცხო და ადგილობრივი ტურისტი. ჩვენ შეიძლება შევქმნათ ტურისტისათვის იდეალური საცხოვრებელი პირობები, მაგრამ სანახაობრივ, ვერაფერი საინტერესო ვერ შევთავაზოთ. ცხადია, ასეთ შემთხვევა ტურისტული საქმიანობა ვერ წარიმართება. მაშასადამე, ტურიზმ განვითარებისათვის უმთავრესია არა მარტო ტურისტულ რესურსების არსებობა, რაც ღმერთმა ქართველებს უხვად გვიბო არამედ ამ რესურსების ტურისტულ პროდუქტად გადაქცევა, რ უმეტესწილად ჩვენზეა დამოკიდებული.

როგორც წესი, ექსტრემალური და სათავგადასავლო ტურიზმ მოყვარულებს არა აქვთ მაინცდამაინც კომფორტულ პირობებ ცხოვრების პრეტენზია და არ საჭიროებენ ზედმიწევნით განვითარებულ საცხოვრებელ ინფრასტრუქტურას. მათ ყველაფერ ამას ბუნებასთ უშუალო კონტაქტი ურჩევნიათ, ამით ისინი გარემოს ორგანულ ნაწილად გრძობენ თავს. ამ ტიპის ტურისტები ამაყობენ, რი ფეხით გადაადგილდებიან და გარემოს არ აზიანებენ. ამიტო სავარაუდოა რომ მათ საწყის ეტაპზე სრულიად დაკმაყოფილებ საქართველოს მაღალმთიანეთში არსებული საოჯახო სასტუმროებ მაგრამ ისინი საოცარი სკურპულოზურობით ეკიდებიან მთა მოგზაურობისთვის საჭირო ინფორმაციას - როგორც ტურისტულ პროდუქტის აქტიურ მომხმარებლებს, მათ სურთ ზუსტად იცოდნ, თვალსაჩინო და საიმედო საინფორმაციო წყაროებიდან ტურისტული ობიექტების შესახებ, რასაც მიმწოდებელი მათ სთავაზობს. საქმე იმაშია, რომ ჩვეულებრივ ყველა პროდუქტი (საკვებ

ტანსაცმელი, საწვავი, სამრეწველო საქონელი და ა.შ.) მომხმარებელს უშუალოდ ადგილზე მიეწოდება. ამდენად მომხმარებელს საშუალება აქვს ნივთიერად გაეცნოს შესაძენ პროდუქტს, ხელით შეეხოს მას. ამისაგან განსხვავებით, ტურისტული პროდუქტის შესაძენად ტურისტი თავად მოდის ადგილზე და, ბუნებრივია, მას სურს წინასწარ ზუსტად იცოდეს რაში იხდის ფულს. ამ ვირტუალური ვაჭრობის პროცესში მომხმარებელი (ტურისტი) სინჯავს, „აგემოვნებს“ მიწოდებულ პროდუქტს, რაშიც იგულისხმება მარშრუტების ზუსტი აღწერილობა გეოგრაფიული კოორდინატებისა და ჰიფსომეტრული პარამეტრების მითითებით, მარშრუტის მიმდებარე გარემოს ხედები, დასვენებისა და ღამისთვის ადგილები მარშრუტზე და ოჯახებში და სხვა უამრავი საკითხი მომსახურების სფეროდან. ამავე დროს, როგორც ყველა განვითარებულ ქვეყანაში, მათთვის ადამიანის ჯანმრთელობისა და სიცოცხლის უსაფრთხოების საკითხს უდიდესი მნიშვნელობა აქვს, რისთვისაც უნდა არსებობდეს შესაბამისი გარანტიები.

უნდა ვალიაროთ, რომ ამ მოთხოვნებს ჩვენ ჯერჯერობით ვერ ვაკმაყოფილებთ. ამის გამო დღეს საქართველოს მთის ყოველი რეგიონი ათასობით ტურისტს კარგავს.

მაშასადამე, ტურიზმის განვითარებისათვის პირველ რიგში აუცილებელია ტურისტული მარშრუტების აღწერილობის მომზადება. ეს საქმიანობა უნდა შესრულდეს ადგილობრივი მოსახლეობის უშუალო თანამონაწილეობით. მთიელი კაცი ოდითგანვე საქმიანობდა მთაში: დადიოდა ტყეში, სათიბ-საძოვრებზე, ნადირობდა, გოროზი გადასასვლელებით უკავშირდებოდა მეზობლებს. ამგვარად, საუკუნეების განმავლობაში სამეურნეო საქმიანობის პროცესში მრავალი ბილიკი დაკვალა, მოსახერხებელ, რაციონალურ „გასაძრომ-გამოსაძრომს“ მიაგნო, რათა მთაში გადაადგილება და საქმიანობა გაეადვილებინა. რასაკვირველია, სამთო ტურიზმისათვის ეს უდიდესი მემკვიდრეობაა, უდიდესი სიმდიდრეა. მაგრამ ეს ჯერ კიდევ არ არის მზა სამთო-ტურისტული მარშრუტი. არსებული ისტორიული ბილიკები პრაგმატული ინტერესებითაა დაკვალებული და ამდენად ტურისტის მოთხოვნებს ხშირად არ შეესაბამება. ამ ბილიკების საფუძველზე უნდა „დაპროექტდეს“ ისეთი მარშრუტი,

რომლის გავლის პროცესშიც მაქსიმალურად წარმოჩინდება მატერიტორიების ლამაზი ბუნებრივი ლანდშაფტები და კულტურ გარემო. ამგვარად, მარშრუტის ხარისხი ბევრადაა დამოკიდებული გამკვალავის ცოდნაზე, გემოვნებასა და ფანტაზიაზე.

მარშრუტის დაკვალა გულისხმობს აგრეთვე გავლურებ შემხარბანი ბილიკების დასუფთავებას, ღვარცოფების, ნაზვავ დამეწყრილი ადგილების დამუშავებას, მყინვარულ ენებზე მორენებზე გადასასვლელი უსაფრთხო ადგილების შერჩევას, მდინარეებზე საცალფეხო ბოგირების აღდგენას ან მოხერხებ ფონის მოძიებას და სხვა. მარშრუტი მონიშნული უნდა სხვადასხვა ფერის ზეთოვანი საღებავის ნიშნულებით საერთაშორისტანდარტების შესაბამისად (არსებობს შვეიცარიული, ფრანგ გერმანული და ა.შ. სტანდარტი). სასურველია ადგილის სიმაღლის, სასმელი წყლისა და დასასვენებელი ადგილების მაჩვენებელი ფირნიშები და სხვ. მარშრუტის ამგვარი მარკირება აუცილევ პირობაა მისი სტანდარტიზაციის თვალსაზრისით. მხოლოდ კამარკირებული მარშრუტია იმის გარანტი, რომ მამველი, ამინდშიაც კი, უშეცდომოდ და ოპერატიულად აღმოგაჭირვებაში მყოფ ტურისტს.

ჩვენი მთის ბილიკები მარშრუტად გადაიქცევა მას შემდეგ როცა ისინი დაიტანება რუკაზე და წარმოჩინდება როგორც ტურისტული მარშრუტის აღწერილობა მანძილებისა ჰიფსომეტრული სიმაღლეების მინიშნებით, წერილობითი განმარტ, მარშრუტის გასწვრივ არსებული გარემოს ფოტოსურათებით სხვა დოკუმენტაციით. ეს აუცილებელი მოთხოვნაა, რადგან მხოლოდ ასეთი დოკუმენტია ის პროდუქტი, რომლითაც ჩვენ ტურისტს ბაზარზე გავდივართ. ამ პროდუქტს, ტურისტული მარშრუტ პაკეტის სახით, ინტერნეტით ან უშუალო კონტაქტის მეშვენით ვთავაზობთ ტურისტს. მარშრუტების ფართო არჩევანი საშუალოდ აძლევს ტურისტს შერიჩიოს თავისი ფიზიკური მომზადების, ფინანს მდგომარეობისა და ინტერესების შესაბამისი მარშრუტი. თუ ეს მოსამზადებელი სამუშაო არ შევასრულეთ, რამდენიც არ ვიძახოთ ჩვენ ლამაზი მთები გვაქვსო, არავინ მოგვეკარება, ამი

გულში მღეროდაო“, ისე გამოგვივა. ასე დეტალურად მარშრუტის დაკვალვა-მარკირებაზე იმიტომ შევჩერდით, რათა გვეჩვენებინა შესასრულებელი სამუშაოს სირთულე და მოცულობა.

არასამთავრობო ორგანიზაციამ „საქართველოს მთის მოყვარულთა კავშირმა“ ბოლო ათი წლის განმავლობაში, საქართველოს მთის მოსახლეობის სოციალურ-ეკონომიკური მდგომარეობის გაუმჯობესების მიზნით, შეასრულა მრავალმხრივი საქმიანობა, მათ შორის პროექტები სამთო ტურიზმის განვითარების ხელშეწყობის მიმართულებით. კერძოდ, მესტიაში, ლენტეხსა და ონში საოჯახო სასტუმროების მფლობელებისათვის ჩაატარა სხვადასხვა სახეობის ტრენინგები, მოამზადა 22 სამთო გიდი, გამოსცა სახელმძღვანელოები ტურიზმის სფეროში [1-3], მესტიაში დააფუძნა ამჟამად წარმატებულად მოქმედი არასამთავრობო ორგანიზაცია „სვანეთის ტურიზმის ცენტრი“, რომელთან ერთადაც თანამედროვე მოთხოვნათა შესაბამისად, დაკვალა და აღწერა 17 სამთო-ტურისტული მარშრუტი, გამოსცა ისინი ბუკლეტების სახით და განათავსა ვებ გვერდზე: www.svanetitrekking.ge. ამ საქმიანობაში კავშირს დიდი დახმარება გაუწია ფრიდრიხ ებერტის ფონდმა (FES), შვეიცარიის განვითარებისა და თანამშრომლობის სააგენტომ (SDC), ვერაზის თანამშრომლობის ფონდმა (EPF), მცირე და საშუალო ბიზნესის ხელშეწყობის პროგრამამ (SME).

სვანეთის შემთხვევაში ეს უპრეცედენტო მაგალითია: მიუხედავად აქ არსებული, პრაქტიკულად ამოუწურავი ტურისტული რესურსებისა, სამთო მარშრუტები არავის, არასოდეს დაუკვალავს, მითუმეტეს არავის უზრუნია მათ მარკირებასა და რეკლამირებაზე. მაგრამ ცხადია, რომ შესრულებული სამუშაო ზღვაში წვეთია იმასთან შედარებით, რაც ჯერ კიდევ გასაკეთებელია.

მარშრუტების დაკვალვა-მარკირების თვალსაზრისით, არასახარბიელო მდგომარეობაა საქართველოს სხვა მთიან რეგიონებშიც. თუ არ ჩავთვლით ბორჯომ-ხარაგაულის ეროვნულ პარკსა და რამდენიმე ნაკრძალისა და აღკვეთილის ტერიტორიას, ქვეყნის მთიანი ნაწილი სამთო-ტურისტული თვალსაზრისით აღურიცხავია და ტურისტულ პროდუქტად ვერ გადაიქცევა ვიდრე არ მოხდება მათი სათანადო აღწერა და რეკლამირება.

ანალოგიურად შესასწავლია ტურიზმის სხვა სახეობათა განვითარებისათვის საჭირო რესურსებიც. დასადგენია კლდეზე ცოცვისათვის გამოსადეგი კლდოვანი მასივები. კლდეზე ცოცვა ტურიზმისა და სპორტის მეტად პოპულარულ სახეობად იქცა. საცოცავად საცადარ დადიან! საყოველთაოდ ცნობილ სუ ალტოს კედლებს დოლომიტის ალპებში (იქ ჩვენი მიხეილ ხერგიანი დაიღუპა), ელკაპიტანს კორდილერებში და უამრავ საცოც ობიექტს მსოფლიო ყველა მთიანეთში, ავსტრალიის ბრტყელი უდაბნოს შუაგულში მდებარე წითელი ქვის კლდეც შეემატა. ამ კლდის სიმაღლე სულ 350 მ-ია, სიგრძე კი 9 კმ-ს აღწევს. იმისათვის, რომ ადამიანმა იხილოს ბუნების ეს ძველი საჭიროა უწყლო და უსიცოცხლო უდაბნოს გადაკვეთა, რასაც საუკუნეების მანძილზე მხოლოდ ერთეულები ახერხებდნენ. ამჟამად ეს კლდე საინტერესო ტურისტულ ობიექტს წარმოადგენს. ამ რეგიონში აშენდა სარკინიგზო და საავტომობილო გზები, აეროდრომი, სასტუმროები, რესტორნები აქ ერთადერთი გასართობი კლდეზე ცოცვაა. მთელი ეს გარემო ერთიან ტურისტულ კომპლექსად გადაიქცა, რომელსაც ადგილობრივი ალპური სკოლა ემსახურება. აქ ჩამოდიან პროფესიონალი და დამწყები მეკლდეურები მსოფლიოს მრავალი ქვეყნიდან. ეს კლდე ავსტრალიელთათვისაც საინტერესო საექსკურსიო ობიექტს წარმოადგენს [4].

რასაკვირველია ჩვენშიც მრავლად შეიძლება მოიძებნოს ამგვარი კლდოვანი უბნები. მართა უშბაზე ორმოცამდე კლდოვანი მარშრუტია გავლილი, იქვეა ჩათინის რომბის სახელით ცნობილი კლდოვანი მასივიც. მსგავსი კლდოვანი უბნები მრავლადაა სხვა მთიან რეგიონებშიც (ჭაუხები, ყურო და სხვ.). ისინი უნდა დამუშავდეს, გაიწმინდოს, დეტალურად აღიწეროს და გავიდეს ტურისტულ ბაზარზე. ამ მიმართულებით ჩვენს მთამსვლელებსა და მეკლდეურებს დიდი და შრომატევადი სამუშაოს ჩატარება მოუხდებოთ. ანალოგიურად უნდა მოიძებნოს და მომზადდეს ყნუსის კედლები, გაყნული ჩანჩქერები და სხვ.

განსაკუთრებული სფეროა რაფტინგი - ნავით მთის ჩქარ მდინარეებზე დაშვება. მიუხედავად საქართველოს საოცრად

განვითარებული ჰიდროგრაფიული ქსელისა, რაფტინგის თვალსაზრისით ჩვენთან არაფერი არ არის გაკეთებული. იმისათვის, რომ ეს რესურსი ავამოქმედოთ, საჭიროა შედარებით დიდი მდინარეების (რიონი, ენგური, ცხენისწყალი, თერგი, არაგვი და სხვა) აუზებში სათანადო უბნების შერჩევა, მათი ჰიდროგრაფიული მონაცემების (დინების სიჩქარე, ხარჯი სეზონურობის მიხედვით), კალაპოტის ჰიდრომეტრიული მახასიათებლების და სხვათა დაზუსტება. აქ ჰიდროლოგების გარეშე ვერას გავხდებით.

შევხოთ კიდევ ერთ პრობლემას. ცხადია, რომ ტურისტული ინფრასტრუქტურა, რაგინდ განვითარებულიც იყოს იგი, საქართველოს პირობებში ზაფხულობით ორი, სამი თვით თუ იტვირთება, და ამდენად, შეზღუდულ შემოსავლებს იძლევა. ამიტომ, შემოსავლების გაზრდის თვალსაზრისით, საჭიროა ზამთრის ტურისტული რესურსის (თხილამურები, ფრირაიტიინგი, ყინულოვანი მარშრუტები და ა.შ.) პოტენციალის ამოქმედება.

ზემოთ ვახსენეთ, რომ ცივილიზებულ სამყაროში მილიონობით ადამიანი ზურგჩანთაოკიდებული ზამთარ-ზაფხულ დადის მთაში. დიან, ზამთარ-ზაფხულ, აქ არაფერია გადაჭარბებული. სეზონურმა კალენდარმა დასავლეთის ტურისტისათვის კარგა ხანია დაკარგა მნიშვნელობა. მართა ალპებში ტურისტებს 40000-მდე სათხილამურო ტრასა და 12000 საბაგირო გზა ემსახურება [5]. დიდი პოპულარობით სარგებლობს სკი-ტურებიც – სამთო-ტურისტულ მარშრუტებზე გაუკვალავ თოვლში თხილამურებით სიარული.

თამამად შეიძლება ითქვას, რომ თანამედროვე ევროპა მთელი წლის განმავლობაში სრიალებს თხილამურებზე, იმიტომ, რომ ალპების მყინვარების მნიშვნელოვანი ნაწილი ათვისებულია [5]. ავსტრიის რვა მყინვარი უკვე მასობრივი ტურიზმის კერადაა ქცეული. მათ შორის ერთ-ერთი „უძველესი“ – დახშტაინის გლეტჩერი 2700 მ მდებარეობს. სამოცდაათადგილიან გონდოლას 10 წუთში აყავს ტურისტები მყინვარზე. თავად მყინვარს სამი საბაგირო ემსახურება. ქვედა სადგურის მიდამოებში (1700 მ) განთავსებულია სასტუმროები. ზაფხულის მცხუნვარე დღეებში აქ ათასობით ტურისტი იკრიბება.

მეტად პოპულარულია ჰინტერტუქსის მყინვარი მდინარე ცილერის აუზში. მყინვარი სასტუმროებითა და საბაგიროებით უდიდესი შემოსავლის წყაროა. ახლო-მახლო მცხოვრებთაც უჩნდებათ სამუშაო და მთაც ზამთარ-ზაფხულ გამოცოცხლებულია. მასშტაბების წარმოსადგენად დავძენთ, რომ ჰინტერტუქსის რაიონში 31000 ადგილია დამისთვისათვის. ათვისებულია შვეიცარიის, იტალიისა და საფრანგეთის მყინვარებიც. მყინვარების „ციებ-ცხელება“ პატარა ლიხტენშტეინსაც შეეხო. იქ, მალბუნის მიდამოებში, კარგა ხანია ზამთარ-ზაფხულ ისმის მოთხილამურე ტურისტთა ჟივილ-ხივილი.

საქართველოს ამ თვალსაზრისით დიდი შესაძლებლობები აქვს. განსაკუთრებით საინტერესოა მყინვარების ზაფხულის პერიოდში გამოყენება. აქ დავკონკრეტდებით და რამდენიმე ცნობას მივაწვდით დაინტერესებულ მკითხველს გლაციოლოგიის სფეროდან.

საქართველოში 780-მდე მყინვარია აღწერილი. მათი ჯამური ფართი 560 კვ. კილომეტრს აღწევს [6]. ამ მყინვართა უმეტესი ნაწილი მდ. ენგურის აუზშია მოქცეული და 320 კვ. კილომეტრზეა გადაჭიმული. ისინი კარგად აქვთ შესწავლილი გლაციოლოგებს, მაგრამ მათი სათხილამურო მიზნებისთვის გამოყენებაზე არავის უფიქრია. ამიტომ, უნდა ვიხელმძღვანელოთ გლაციოლოგთა აღწერილობებით და იმ მყინვართა სიმრავლიდან, რომელიც ენგურის აუზში მოგვეპოვება, შევარჩიოთ ისეთები, რომლებიც შეიძლება სათხილამურო ტურიზმისათვის გამოვიყენოთ [7]. ამ შემთხვევაში გასათვალისწინებელია მრავალი ფაქტორი: მყინვარის სახეობა, დონეთა სხვაობა, მყინვარის ექსპოზიცია, ფირნული აუზის ფაქტურა, აბლაციის ზონა, დასახლებული პუნქტის სიახლოვე, საკომუნიკაციო საშუალებები, ენერგო-მომარაგების პრობლემა და სხვა მრავალი.

თუ ალპებში გამოიძებნა ზაფხულში სათხილამუროდ გამოსაყენებელი მყინვარები, რატომ არ უნდა მოველოდეთ, რომ მსგავსი თოვლ-ყინულოვანი „ოაზისები“ კავკასიონზეც მრავლად იქნება. ამჟამად, როცა ქვეყნის ხელისუფლება სვანეთში სათხილამურო ინფრასტრუქტურის განვითარებაზე იწყებს ფიქრს, ამ პრობლემას განსაკუთრებული მნიშვნელობა ენიჭება. ჩვენ მზად უნდა ვიყოთ ამ პროცესისათვის, ანუ უნდა შეგვეძლოს პილოტური პროექტების შეთავაზება, პოტენციური დამფინანსებლის დაინტერესების მიზნით.

ყოველივე ზემოთქმულის საფუძველზე, ადგილობრივი მოსახლეობის დაკვირვებისა და გამოცდილების გათვალისწინებით, ჩვენ შევარჩიეთ ჩვენი თვალსაზრისით, მეტად პერსპექტიული ორი სათხილამურო უბანი მესტიის მუნიციპალიტეტის ფარგლებში – ეცერთან და მესტიასთან [8]. მესტიის უბანი გამოირჩევა სამთო-სათხილამურო ფერდობების მრავალფეროვნებით და ზაფხულშიც იძლევა მათი ექსპლუატაციის საშუალებას.

მსოფლიო ტურისტულ ბიზნესში ყოველწლიურად სამი ტრილიონი ამერიკული დოლარი ბრუნავს [9]. ამ თანხის თითქმის ნახევარი ალპურ ქვეყნებზე მოდის. ეს ქვეყნები კარგა ხანია გასცდნენ ანთროპოლოგიური დატვირთვის ზღვარს – მძლავრმა ტურისტულმა ნაკადებმა და ინფრასტრუქტურამ დაარღვია ბუნების წონასწორობა და ათასგვარი ეკოლოგიური პრობლემა წარმოიშვა, რაც ადგილობრივი მოსახლეობის შემფოთებასა და ხშირად პროტესტსაც იწვევს. ამის გამო მოსალოდნელი „ალპური აპოკალიფსის“ საშიშროებაც კი გაჩნდა [10].

საქართველო პრაქტიკულად ყამირია ასეთი მასშტაბური ტურისტული ბიზნესის განსავითარებლად. ამიტომ, ისინი, ვინც ტურისტული თვალსაზრისით ვერაპა და სხვა ქვეყნები „აითვისა“, აუცილებლად მონახავენ მათი საქმიანობის განვითარებისათვის ისეთ თვალწარმტაც კუთხეს, როგორც საქართველოა. მითუმეტეს, რომ იგი თავისი უხვი, მრავალფეროვანი და უმაღლესი ხარისხის ტურისტული რესურსით საერთაშორისო ბაზარზე კონკურენციას გაუწევს ნებისმიერ ტურისტულ ქვეყანას. სწორედ ამის გამოა მოსალოდნელი, რომ საქართველოში აუცილებლად განვითარდება სამთო ტურიზმი უახლესი ფორმებით, გაჩნდება სასტუმროები, კემპინგები და სხვა ტურისტული ინფრასტრუქტურა, რომელთა მშენებლობას სიამოვნებით დააფინანსებენ უცხოელი და ადგილობრივი ინვესტორები. რასაკვირველია, ისინი შეეცდებიან ჩადებული თანხების ამოღებას და მოგების მიღებას, რისთვისაც გამოიყენებენ ევროპული და სხვა ტურისტული ქვეყნების მაგალითზე მრავალგზის აპრობირებულ მექანიზმებს ტურისტული ნაკადების მოსაზიდად.

ამჟამად, როდესაც ტურიზმის განვითარება სახელმწიფო პოლიტიკის რანგში განიხილება და ქვეყნის განვითარების ერთ-ერთ უმნიშვნელოვანეს პრიორიტეტულ მიმართულებადაა მიჩნეული, საქართველოში ტურიზმის მასშტაბური განვითარების მოლოდინი ძალიან დიდია. ამიტომ, ბუნებრივია, იბადება კითხვა: რა საშიშროება ახლავს ტურიზმის ინტენსიურ განვითარებას, რას უნდა ვერიდოთ ტურიზმის განვითარების პროცესში?

როცა საქართველოში ტურიზმის განვითარების პერსპექტივებზე ვსაუბრობთ, უპირველეს ყოვლისა, უნდა გავითვალისწინოთ, რომ ჩვენი მთიანეთი მრავალფეროვანი ეთნოგრაფიული მოზაიკით გამოირჩევა. სწორედ აქ მცხოვრებ განსხვავებულ ეთნიკურ თავისებურებათა მატარებელ ადამიანთა ერთობლიობა ქმნის ხევის, მთიულეთის, ხევსურეთის, სვანეთის, რაჭის და სხვა მთიანი კუთხეების განუმეორებელ მომხიბვლელობასა და სილამაზეს. იმისათვის, რომ შევინარჩუნოთ ეს მრავალფეროვნება, მეურნეობის ტრადიციული წესები, უჩვეულოდ ლამაზი კილოკავი, მისტიფიკაციის ხარისხში აყვანილი რელიგიური რიტუალები, ურთიერთდამოკიდებულება, სიმღერა, ცეკვა-თამაში, ჩაცმულობა და საერთოდ ყველაფერი, რასაც ეთნო-კულტურული მემკვიდრეობა ჰქვია, უნდა შევაჩეროთ მოძალეხული მიგრაციული პროცესები. თუ მთა დაცარიელდა, ცხადია, ყოველივე ეს დაიღუპება და ამ უჩვეულო მრავალფეროვნებიდან, რაც ჩვენი ერის უდიდესი სიმდიდრეა, აღარაფერი შეგვრჩება.

აქედან გამომდინარე, ამ ეტაპზე სამთო ტურიზმის განვითარებას სასიცოცხლო მნიშვნელობა ენიჭება ადგილობრივი მოსახლეობის დასაქმებისა და დამატებითი შემოსავლების მიღების თვალსაზრისით. მაგრამ ტურიზმის განვითარების პროცესში ამთავითვე დიდი სიფრთხილე, ზომიერება და დაკვირვება გვმართებს. ჩვენ უნდა გავითვალისწინოთ ცივილიზებული მსოფლიოს რეკომენდაციები [9], რომლებიც ეფუძნება ჰუმანიტარულ პრინციპს და აღიარებს, რომ მთის ხალხთა კულტურა და ტრადიციები არის უზენაესი ფასეულობა, ურომლისოდაც წარმოუდგენელია კაცობრიობის ისტორია. მხედველობაშია მისაღები მთის მდგრადი განვითარების ევროპული

დოქტრინა, რომელიც გულისხმობს მთიელის ცხოვრების წესის დაცვასა და მოვლა-პატრონობას, მასში გონივრულ ჩარევას, რათა ეკონომიკური ჩამორჩენილობის აღმოფხვრის სურვილით არ მოვსპოთ საუკუნეების განმავლობაში შექმნილი ეთნო-კულტურული მემკვიდრეობა.

და ბოლოს, უნდა გავითვალისწინოთ ალპურ ქვეყნებში ტურისტული ინდუსტრიის მძლავრი განვითარებით გამოწვეული უარყოფითი შედეგები. როგორც აღვნიშნეთ, მკვეთრმა კომერციულმა მიდგომამ ალპებში ლანდშაფტების ანთროპოგენული დეგრადაცია გამოიწვია. ამას, სამწუხაროდ, ადასტურებს უკანასკნელ წლებში ჩრდილოეთ იტალიის, შვეიცარიისა და ავსტრიის მთებში მომხდარი სტიქიური მოვლენები.

მზარდი ტურისტული ნაკადები ასევე დიდ საშიშროებას უქადის საქართველოს მთიანეთის მოსახლეობის ისტორიულ-კულტურულ და ეთნოგრაფიულ თვითმყოფადობას. ამიტომ ეს უდიდესი სიმდიდრე საქართველოს საზოგადოებამ უმნიშვნელოვანეს ფასეულობად უნდა მიიჩნიოს. ამ რესურსის ექსპლუატაცია უნდა მოხდეს მხოლოდ მდგრადი განვითარების პრინციპების ფარგლებში, რათა შთამომავლობას შეუუნარჩუნოთ მთის მოსახლეობის თვითმყოფადობა და ეკოსისტემების განუმეორებელი სილამაზე.

აღსანიშნავია რომ გლობალიზაციის პროცესმა, რომელშიც ჩვენდა უნებურად ვართ ჩართულნი, განაპირობა ადამიანის მეტამორფოზა. ტელევიზორმა, კომპიუტერმა და საერთოდ თანამედროვე საინფორმაციო ტექნოლოგიებმა ღრმად ჩაითრია ჩვენი ახალგაზრდობა. მოზღვაგებული ინფორმაციის ფონზე თანდათანობით უფერულდება ისეთი ფასეულობები, როგორცაა სამშობლო, მისი ისტორია, კულტურა და სხვ. სამწუხაროდ, ახალგაზრდობის უმრავლესობისთვის, მაგალითად, თბილისელებისთვის სამშობლო რუსთაველის პროსპექტითა და წყნეთის აგარაკით შემოიფარგლება. სწორედ ამიტომ გახდა დღეს აუცილებელი და საჭირო სამთო ტურიზმის განვითარება, როგორც ახალგაზრდობის მორალურ-ესთეტიკური და პატრიოტული სულისკვეთებით აღზრდის საუკეთესო საშუალება. ამგვარად, საქართველოში სამთო ტურიზმის

განვითარება ემსახურება ორი ძირითადი ამოცანის გადაწყვეტას: მთის მოსახლეობის სოციალურ-ეკონომიკური პირობების გაუმჯობესებას და ჩვენი მოსახლეობის გაჯანსაღებისა და აღზრდის პროცესს.

ტურიზმის ზემოთ ჩამოთვლილი სახეობების გონივრული განვითარებით, ასევე კილომეტრზე გადაჭიმული მაღალმთიანი რეგიონების სრულფასოვანი ათვისების პირობებში, ქვეყნას შეუძლია ბევრად მოკლე და ხელმისაწვდომი გზით ერთდროულად რამდენიმე სასიცოცხლო მნიშვნელობის ამოცანის გადაჭრა:

- მოსახლეობის დასაქმება, და შედეგად, სოციალურ-ეკონომიკური მდგომარეობის გაუმჯობესება;
- ოჯახების ადგილზე დამაგრების ხელ შეწყობა და მიგრაციის პროცესების შემცირება;
- ჩრდილოეთ საზღვრების დაცულობის გაძლიერება;
- ქვეყნის ახალგაზრდობის ფიზიკური და სულიერი გაჯანსაღება.

აღნიშნული პრობლემა მოცულობითია. იგი ემთხვევა რეგიონების განვითარების სახელმწიფო გეგმას და პრიორიტეტს - საქართველოს მაღალმთიანეთის საერთაშორისო საკურორტო ზონებად და ტურიზმის ცენტრებად მოწყობის შესახებ. ამიტომ საჭიროდ მიგვაჩნია ამ საკითხის ირგვლივ საზოგადოებრივი აზრის შექმნა, რასაც ეს წერილი ემსახურება. რაც შეეხება საკითხის პრაქტიკულ გადაწყვეტას, ანუ პოლიტიკურ-ფინანსურ მხარდაჭერას, ვფიქრობთ, ეს მხოლოდ სახელმწიფოს ნებაზეა დამოკიდებული.

ლიტერატურა:

1. საოჯახო ტურისტული ბიზნესი (ორგანიზაციისა და მართვის თვისებურებანი). საქართველოს მთის მოყვარულთა კავშირის კრებული. თბილისი, 2005.
2. გამყლილი სამთო ტურიზმში (დამხმარე სახელმძღვანელო). საქართველოს მთის მოყვარულთა კავშირის კრებული. თბილისი, 2007.
3. გ. ქართველიშვილი, რ. ჩანტლაძე. მაშველები სამთო-ტურისტულ მარშრუტზე. "ფეორიტ პრინტი". თბილისი, 2010.

4. შ. ბირჟაკოვი. ტურიზმის თეორია. თარგმანი მ. მეტრეველისა. "ფოტონი". თბილისი, 2004.
5. გ. თოფაძე, ჯ. ხანთაძე. თხილამურებით მთაში. "დიოგენე". თბილისი, 1999.
6. რ. გობეჯიშვილი, ვ. კოტლიაკოვი. გლაცოლოგია. თბილისი, 2006.
7. ჯ. ხანთაძე. მყინვარები მთთხილამურეთა სამსახურში. გაზეთი "ეკრტიკალი", №4, 2000წ.
8. ჯ. ხანთაძე, ზ. ჩართოლანი. მყინვარები სვანეთში ტურიზმის განვითარების შესახებ. გაზეთი "ლალხორი", იენისი, 2009.
9. Горы мира. Глобальный приоритет. Под редакцией Б. Мессерли и Дж. Д. Айвза. Изд-во "Ноосфера", М. 1999.
10. Л. Люкшандерль. Спасите Альпы. Изд-во Прогресс. М. 1987.